

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-64>

УДК 33.338.1

ХАНІН Семен

ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»

<https://orcid.org/0000-0003-1520-9504>

ІННОВАЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглядається інноваційна спроможність регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки. Обґрунтовано, що постіндустріальний поступ суспільного розвитку у напрямі становлення креативної економіки дає можливість підвищити конкурентоспроможність регіональних економічних систем на національному та міжнародному рівнях. З'ясовано, що креативна економіка – це сучасна модель економіки, що базується на використанні творчих ідей, інновацій, культурного потенціалу та інтелектуальних ресурсів як ключових факторів виробництва та соціально-економічного розвитку. Визначено необхідність інституціональної підтримки становлення креативної економіки для розвитку креативних індустрій, які включають соціально-культурні аспекти, такі як підтримка мистецтва, дизайну, архітектури, кінематографії тощо. Доведено важливість формування інтелектуально-кадрового забезпечення, яке повинно володіти відповідними навичками та компетентностями, що на сьогодні користуються попитом на ринку праці. Було проведено аналіз рейтингу країн за глобальним індексом інновацій за 2019-2024 рр. Дослідження динаміки змін рейтингу України за показником глобального індексу інновацій дозволило окреслити основні причини зниження його показників та означити напрями щодо нівелювання негативної тенденції зниження індексу. Сформовано основні детермінанти інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів, які при ефективному їх розвитку, дозволяють швидко відновити потенціал регіональних економічних систем на засадах інтелектуально-інноваційного розвитку. Розвиток регіональних економічних систем у контексті креативної економіки потребує комплексного підходу, що базується на людському капіталі, інноваціях, підтримці підприємництва та інтеграції традиційних і нових галузей.

Ключові слова: креативна економіка, регіон, регіональні економічні системи, розвиток, інтелектуально-інноваційні, інноваційна спроможність.

KHANIN Semen

IHE "Academician Yuri Bugay International Scientific and Technical University"

INNOVATIVE CAPACITY OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS IN THE CONDITIONS OF FORMATION OF CREATIVE ECONOMY: CURRENT CHALLENGES FOR UKRAINE

The article considers the innovative capacity of regional economic systems in the context of the formation of a creative economy. It is substantiated that the post-industrial progress of social development in the direction of the formation of a creative economy makes it possible to increase the competitiveness of regional economic systems at the national and international levels. It is found that the creative economy is a modern model of the economy based on the use of creative ideas, innovations, cultural potential and intellectual resources as key factors of production and socio-economic development. The creative economy is focused on the creation of intangible values, such as knowledge, art, technology, design and other creative products that have economic and social value. The need for institutional support for the formation of a creative economy for the development of creative industries, which include socio-cultural aspects, such as support for art, design, architecture, cinematography, etc. is determined. The importance of forming intellectual and human resources, which must have the appropriate skills and competencies that are currently in demand for skilled labor, is proven. Taking into account the fact that for the formation of a creative economy and support for the competitiveness of economic entities through the implementation of new ideas, the innovative capacity of the country's regional economic systems is of great importance, an analysis of the country's rating according to the Global Innovation Index for 2019-2024 was conducted. A study of the dynamics of changes in Ukraine's rating according to the Global Innovation Index made it possible to outline the main reasons for the decline in its indicators and identify directions for leveling the negative trend of the index decline. The main determinants of the intellectual and innovative development of regions have been formed, which, with their effective development, allow for the rapid restoration of the potential of regional economic systems on the principles of intellectual and innovative development. The development of regional economic systems in the context of a creative economy requires an integrated approach based on human capital, innovation, support for entrepreneurship and the integration of traditional and new industries.

Keywords: creative economy, region, regional economic systems, development, intellectual and innovative, innovative capacity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний розвиток світової спільноти безупинно рухається в напрямку становлення креативної економіки, де інновації, знання, творчість, інтелектуальна власність та інтелектуальний потенціал відіграють ключову роль. Внаслідок таких тенденцій, становлення креативної економіки є актуальною задачею і для розвитку регіональних економічних систем. Кожна регіональна економічна система має свої унікальні ресурси, територіальні, культурні та економічні особливості. Дослідження стратегічних імперативів щодо

становлення креативної економіки допоможе виявити кращі шляхи використання регіональних особливостей для максимального економічного зростання. Постіндустріальний поступ у напрямі становлення креативної економіки дає можливість підвищити конкурентоспроможність регіональних економічних систем на національному та міжнародному рівнях. Це важливо для залучення інвестицій, створення нових робочих місць, підвищення рівня життя населення та повоєнного відновлення регіонів та країни в цілому.

Воєнні дії в Україні спричинили значні економічні потрясіння, руйнування інфраструктури та зміну традиційних економічних моделей. В умовах кризи особливої ваги набуває креативна економіка, яка здатна забезпечити гнучкість, адаптивність та швидку мобілізацію ресурсів для підтримки національної економіки. Креативні індустрії, такі як ІТ, дизайн, медіа, культура, мистецтво та цифрові технології є менш залежними від фізичної інфраструктури та можуть ефективно функціонувати навіть у складних умовах, таких, наприклад, як воєнні дії. Вони сприяють розвитку інноваційних рішень у військовій, гуманітарній та економічній сферах, забезпечуючи швидке реагування на виклики воєнного часу. З огляду на зазначене дослідження інноваційної спроможності регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки є актуальним та своєчасним.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Різностороннім аспектам розвитку регіональних економічних систем на інтелектуально-інноваційних засадах присвячено праці таких вітчизняних науковців: О. Амоши, М. Бутка, В. Геєця, Б. Данилишина, Б. Дергалюка, Я. Жаліла, І. Сторонянської, С. Тульчинської [7], Р. Тульчинського [8], О. Попело та інших. Проблематику становлення креативної економіки висвітлено в працях іноземних науковців, серед яких: К. Нордстрем, Й. Ріддерстрале, А. Рен, Р. Флорида тощо. Серед вітчизняних дослідників слід відмітити науковий доробок: Л. Безуглої, М. Белобородова [3], О. Гноткович, С. Давимука, І. Лазакович, І. Литовченко [4], Ю. Сиваша [5], О. Сич, С. Смолінської, Ю. Сотникової [6], В. Томах, Л. Федулової, І. Шкодінна [9] та інших.

Проте, дослідження стратегічних імперативів розвитку регіональних економічних систем в умовах креативної економіки потребують подальших досліджень з урахуванням безпекових та економічних умов в Україні.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження виступає визначення інноваційної спроможності регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки. Для досягнення поставленої мети було використано методи наукового пізнання, серед яких аналіз, синтез, узагальнення, а також системний підхід та монографічний метод. Для досягнення поставленої мети було визначено та досягнуто такі цілі: обґрунтовано актуальність та своєчасність дослідження; з'ясовано головні особливості креативної економіки та значення її становлення для розвитку регіональних економічних систем; проаналізовано рейтинг країн за глобальним індексом інновацій за останні п'ять років; виокремлено напрями забезпечення інноваційного розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах нестабільності економічного та безпекового становища саме сфера креативної економіки є драйвером економічного зростання та стабільності в державі. На сьогодні багато уваги приділяється сектору креативних індустрій, якій сприяє загальному розвитку регіональних економічних систем в умовах цифровізації та інноваційних трансформацій. Креативну економіку прийнято розглядати як сучасну модель економіки, що базується на використанні творчих ідей, інновацій, культурного потенціалу та інтелектуальних ресурсів як ключових факторів виробництва. Вона орієнтована на створення нематеріальних цінностей, таких як знання, мистецтво, технології, дизайн та інші творчі продукти, які мають економічну та соціальну цінність, оскільки особливістю креативної економіки є фокус на творчість та інновації, де головним ресурсом є ідеї, а не традиційні матеріальні активи. Перевага, при цьому, віддається інноваційності та креативності у створенні та поширенні нових продуктів.

Особливої актуальності становлення інтелектуальної економіки, розвиток інформаційно-комунікаційних систем та інструментів в Україні та світі відчули з розповсюдженням пандемії COVID-19, яка призвела до вимушеної переорієнтації більшості виробництв на новий формат кадрового забезпечення. Значні обмеження в особистій комунікації потребували пошуку та впровадження нових методів та підходів до налагодження співпраці в режимі он-лайн платформ. Для України такий досвід віддаленої співпраці є актуальним і на сьогодні, враховуючи несприятливу безпекову ситуацію в державі, що викликана воєнними діями на її території. Саме навички адаптивної спроможності (Soft Skills) будуть цінуватися в майбутньому, оскільки такі вміння неможливо автоматизувати, що збільшить вагомість працівників з такими надбаннями. Найбільш важливим таким навиком є креативність, яка підкріплена знаннями та доступом до інформації, що стає тим самим драйвером розвитку не тільки працівників, але й цілих індустрій. Дослідження таких

науковців як Р. Флориди, Ю. Сотнікової, Ю. Сиваш обґрунтовують залежність між креативністю суспільства та рівнем добробуту регіональних економічних систем і країни в цілому [5-6].

Креативна економіка на сьогодні активно розвиває напрями креативних індустрій, які включають соціально-культурні аспекти, такі як підтримка мистецтва, дизайну, архітектури, кінематографії тощо, що створюють основу для креативних індустрій. Європейські норми толерантності та прав людини сприяють залученню різних груп населення до участі в економіці та культурному житті регіону. Реалізація означених напрямів неможлива без відповідної інституційної підтримки з боку держави, яка реалізується на основі програм підтримки інновацій та креативності на рівні місцевої влади, захисту інтелектуальної власності та створення сприятливих умов для стартапів і компаній [9].

Розвиток міжнародної співпраці для держави є напрямом її входження в глобальні міжнародні ринки торгівлі та послуг, що дає можливість налагодження зовнішньо-економічної діяльності та розвитку співпраці. Розвиток міжнародного партнерства здійснюється через спільні проекти з міжнародними організаціями, університетами чи корпораціями. Обмін технологіями, знаннями, досвідом дозволяє впроваджувати передові технології у виробничі процеси в державі. В умовах загального сталого розвитку, Україна як і Європейські країни впроваджує принципи екологічності, енергоефективності у виробничих процесах.

В сучасному світі цифрових технологій пошук партнерів для інноваційних проектів здійснюється на відповідних технологічних платформах, які сприяють налагодженню зв'язків між новаторами та інвесторами. В умовах економічної кризи та нестабільної безпекової ситуації саме підтримка та розвиток малого та середнього бізнесу є підґрунтям підтримки економічного стану в державі та регіонах за рахунок податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів, надання робочих місць, що сприяє зниженню соціальної напруженості в регіонах.

На сьогодні в межах креативної економіки важливе значення має інноваційна спроможність регіональних економічних систем країни підтримувати конкурентоспроможність за рахунок впровадження нових ідей. Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII) є одним із провідних інструментів для оцінки інноваційного потенціалу та результативності країн світу. Він складається з декількох компонентів, таких як інноваційні входи (інституції, людський капітал та дослідження, інфраструктура, розвиток ринків, розвиток бізнесу) та інноваційні виходи (креативні результати, технологічна та творча продукція).

Якщо аналізувати дані Глобального індексу інновацій, то можна зробити висновок, що за період 2019-2024рр. десятка лідерів серед країн світу не змінилася (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг країн за глобальним індексом інновацій за 2019-2024 рр.(бали)

Країна	Роки					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Швейцарія	67,24	66,08	65,5	64,6	67,6	67,5
США	61,73	60,56	61,3	61,8	63,5	62,4
Швеція	63,65	62,47	63,1	61,6	64,2	64,5
Велика Британія	61,3	59,78	59,8	59,7	62,4	60,1
Нідерланди (Королівство)	61,44	58,76	58,6	58	60,4	58,8
Республіка Корея	56,55	56,11	59,3	57,8	58,6	60,9
Сінгапур	58,37	56,61	57,8	57,3	61,5	61,2
Німеччина	58,19	56,55	57,3	57,2	58,8	58,1
Фінляндія	59,83	57,02	58,4	56,9	61,2	59,4
Данія	58,44	57,53	57,3	55,9	58,7	57,1
Україна	37,4	36,32	35,6	31,1	32,8	29,5

Джерело: узагальнено автором на основі [1].

Саме розвиток інноваційних систем в останні роки є одним з індикаторів формування креативної економіки, оскільки глобалізація цифрових технологій та їх впровадження в усі сфери суспільного виробництва змінює підходи та напрями щодо пріоритетності галузей економіки. Так у відповідності до глобального вектору сталого розвитку пріоритетними стають галузі економіки, які націлені на енергоефективність, економічність, екологічність, дотримання принципів Індустрії 4.0 та 5.0. Україна не є винятком, в рамках глобалізації та Європейського вектору розвитку було прийнято Стратегію цифрового розвитку інновацій до 2030 року, що передбачає створення відповідних умов для стартапів, бізнесу, науковців, міжнародних інвесторів та партнерів в сфері інновацій, які є важливим елементом економічної відбудови та розвитку країни [2].

Якщо порівнювати рейтинг України в Глобальному інноваційному індексі, то за останні роки значно погіршилося становище у порівнянні з іншими країнами світу (рис. 1). За досліджуваний період 2019-2024 рр. найкращі позиції в рейтингу Глобального індексу інновацій в Україні були в 2020 році (45 місце). У 2021 році країна погіршила свої позиції на 4 пункти, опинившись на 49 місці. У 2022 році з початком повномасштабного вторгнення з боку росії країна значно знизил рейтинг в глобальному індексі інновацій (на 8 позицій), на що вплинули загально економічні процеси та несприятлива безпекова ситуація.

У 2023 році ситуація трохи стабілізувалася. Україна покращила позиції на 2 пункти за рахунок підтримки міжнародних організацій, інвестиційних проєктів, які дозволили стабілізувати та розширювати бізнес. У 2024 році на тлі економічної, фінансової, безпекової кризи рейтинги України знову погіршилися на 5 пунктів, що призвело до перебування країни на 60 місці за глобальним інноваційним індексом інновацій.

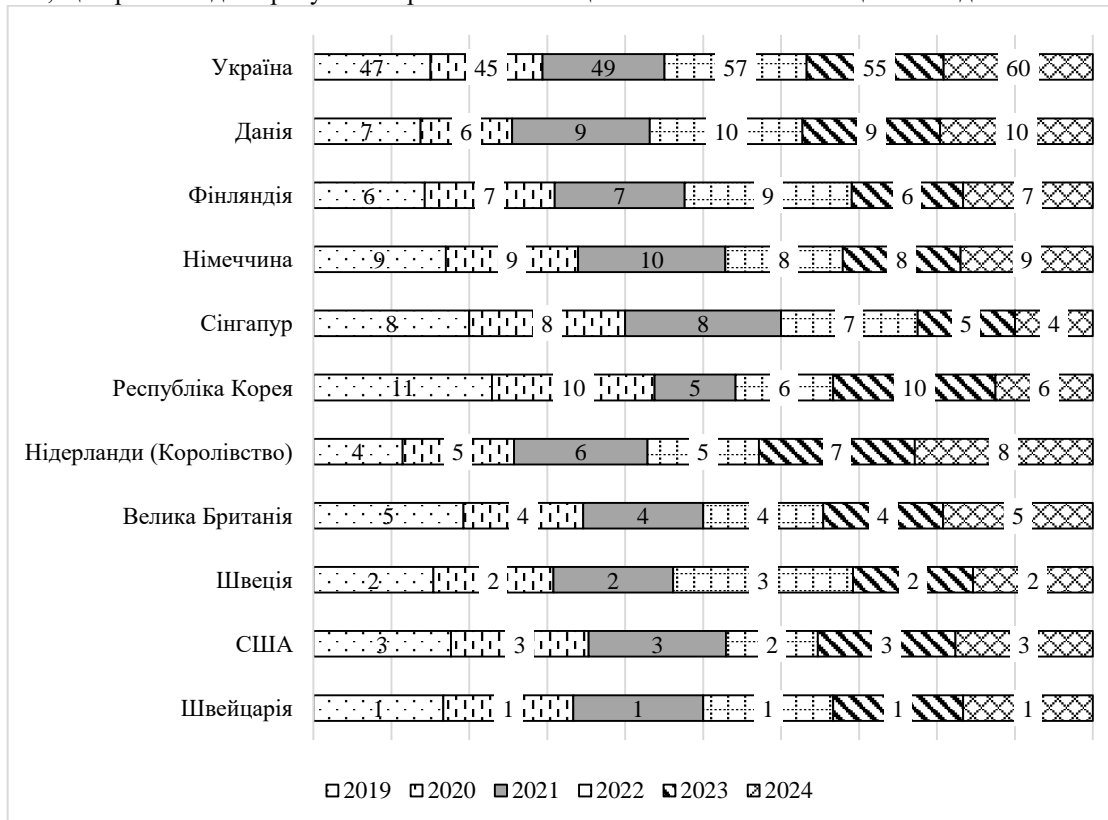

Рис. 1. Порівняння рейтингу України та деяких країн світу за глобальним індексом інновацій у 2019-2024 рр. (місце в рейтингу)
Джерело: узагальнено автором на основі [1]

В умовах побудови нових логістичних потоків для більшості підприємств України важливим є розвиток транспортної та соціальної інфраструктури, а саме: збільшення покриття високошвидкісного інтернету в регіонах; створення спільних проєктів між різними регіонами як в середні країни так і через міжнародне міжрегіональне співробітництво.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, розвиток регіональних економічних систем у контексті креативної економіки потребує комплексного підходу, що базується на людському капіталі, інноваціях, підтримці підприємництва та інтеграції традиційних і нових галузей. Впровадження інтелектуально-інноваційних стратегій розвитку дозволить забезпечити становлення креативної економіки, підвищити конкурентоспроможність регіональних економічних систем та сприяти їх економічній самодостатності.

В світовому масштабі глобальний інноваційний індекс є одним із основних індикаторів розвитку економіки країни, який включає в себе певні складові (субіндекси). На сьогодні Україна знаходиться в складних економічних та безпекових умовах, що впливає на її світовий рейтинг інновацій, знижуючи його.

Важливим напрямом для підвищення інноваційної активності регіонів та підвищення конкурентоспроможності регіонів та держави в цілому, у тому числі і на міжнародному рівні, є підтримка малого та середнього бізнесу як драйверу економіки держави в повоєнний період відновлення. Саме підприємства малого та середнього бізнесу на сьогодні в змозі забезпечити податкові надходження до бюджетів всіх рівнів, забезпечити робочі місця, що дасть можливість позитивно вплинути на соціальний клімат в регіонах.

Для більш ефективного використання ресурсного потенціалу регіональних економічних систем та підтримки інноваційного розвитку підприємств доцільно формувати відповідні технологічні кластери або хаби, які більш результативно функціонують на зовнішніх ринках та дозволяють підтримувати належний рівень конкурентоспроможності.

Література

1. Global Innovation Index 2019-2024. URL: https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/assets/67729/2000%20Global%20Innovation%20Index%202024_WEB3lite.pdf (дата звернення 15.09.2024).
2. WINWIN: Україна затвердила Стратегію цифрового розвитку інновацій до 2030 року. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/winwin-ukraina-zatverdila-strategiyu-tsifrovogo-rozvitku-innovatsiy-do-2030-roku> (дата звернення 11.09.2024).
3. Белобородова М.В., Зайченко К.М. Підвищення ефективності діяльності підприємства на основі управління бізнес-процесами. *Бізнес Інформ*. 2021. № 12. С. 294-300.
4. Литовченко І., Томах В. Креативна економіка: можливості для відбудови України. *Вісник ХДУ Серія Економічні науки*. 2023. № 48. С. 10-18.
5. Сиваш Ю. М. Оцінка креативного потенціалу регіонів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15, Ч. 2. С. 117-120.
6. Сотнікова Ю. В. Креативна економіка в Україні: реальність чи перспектива? *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 3. С. 123-127.
7. Тульчинська С. О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон, Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2014. 210 с.
8. Тульчинський Р. В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика : монографія. Херсон, Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.
9. Шкодін І.В., Кондратенко Н.Д., Щукіна А.М. Креативна індустрія 4.0: тенденції та трансформації в епоху цифровізації. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2023. № 18. С. 22-30.

References

1. Global Innovation Index 2019-2024. URL: https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/assets/67729/2000%20Global%20Innovation%20Index%202024_WEB3lite.pdf
2. WINWIN: Ukraine has approved the Strategy for Digital Development of Innovations until 2030. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/winwin-ukraina-zatverdila-strategiyu-tsifrovogo-rozvitku-innovatsiy-do-2030-roku>
3. Bieloborodova, M.V., Zaichenko, K.M. (2021). Pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti pidpriemstva na osnovi upravlinnia biznes-protsesamy [Increasing the efficiency of enterprise activities based on business process management]. *Biznes Inform*. Vol. 12, pp. 294-300.
4. Lytovchenko, I., Tomakh, V. (2023). Kreatyvna ekonomika: mozhlyvosti dlia vidbudovy Ukrainy [Creative economy: opportunities for rebuilding Ukraine]. *Visnyk KhDU Serii Ekonomichni nauky*. Vol. 48, pp. 10-18.
5. Syvash, Yu. M. (2017). Ocinka kreatyvnoho potencialu regioniv Ukraunu ["Evaluation of creative potential of the regions of Ukraine"], *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 15, no. 2, pp. 117-120.
6. Sotnikova Yu.V. (2017). Kreatyvna ekonomika v Ukraine realnost ili perspektivi [Creative economy in Ukraine: reality or prospect?] *Market infrastructure*. Issue 3. P. 123-127.
7. Tulchynska, S.O. (2014). Perspektyvy ta dominanty rozvytku intelektualno-innovatsiinoi systemy rehioniv Ukrainy [Perspectives and dominants of the development of the intellectual and innovative system of the regions of Ukraine]. *Monohrafiya [a monograph]*. Kherson, PP "Vishemirsky", (in Ukrainian).
8. Tulchinsky, R.V. (2018). Determinanty stanovlennya novoho rehionalizmu: teoriya, metodolohiya, praktyka [Determinants of the formation of a new regionalism: theory, methodology, practice]. Kherson, Publishing House "PE Vyshemirsky VS", (in Ukrainian).
9. Shkodina, I.V., Kondratenko, N.D., Shchukina, A.M. (2023). Kreatyvna industriia 4.0: tendentsii ta transformatsii v epokhu tsyfrovizatsii [Creative industry 4.0: trends and transformations in the era of digitalization]. *Visnyk KhNU imeni V.N. Kapazina. Serii: Mizhnapodni vidnosyn. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*. Vol. 18, pp. 22-30.